

Norsk studentorganisasjon

Lakkegata 3 / 0187 Oslo

T: 22 04 49 70

F: 22 04 49 89

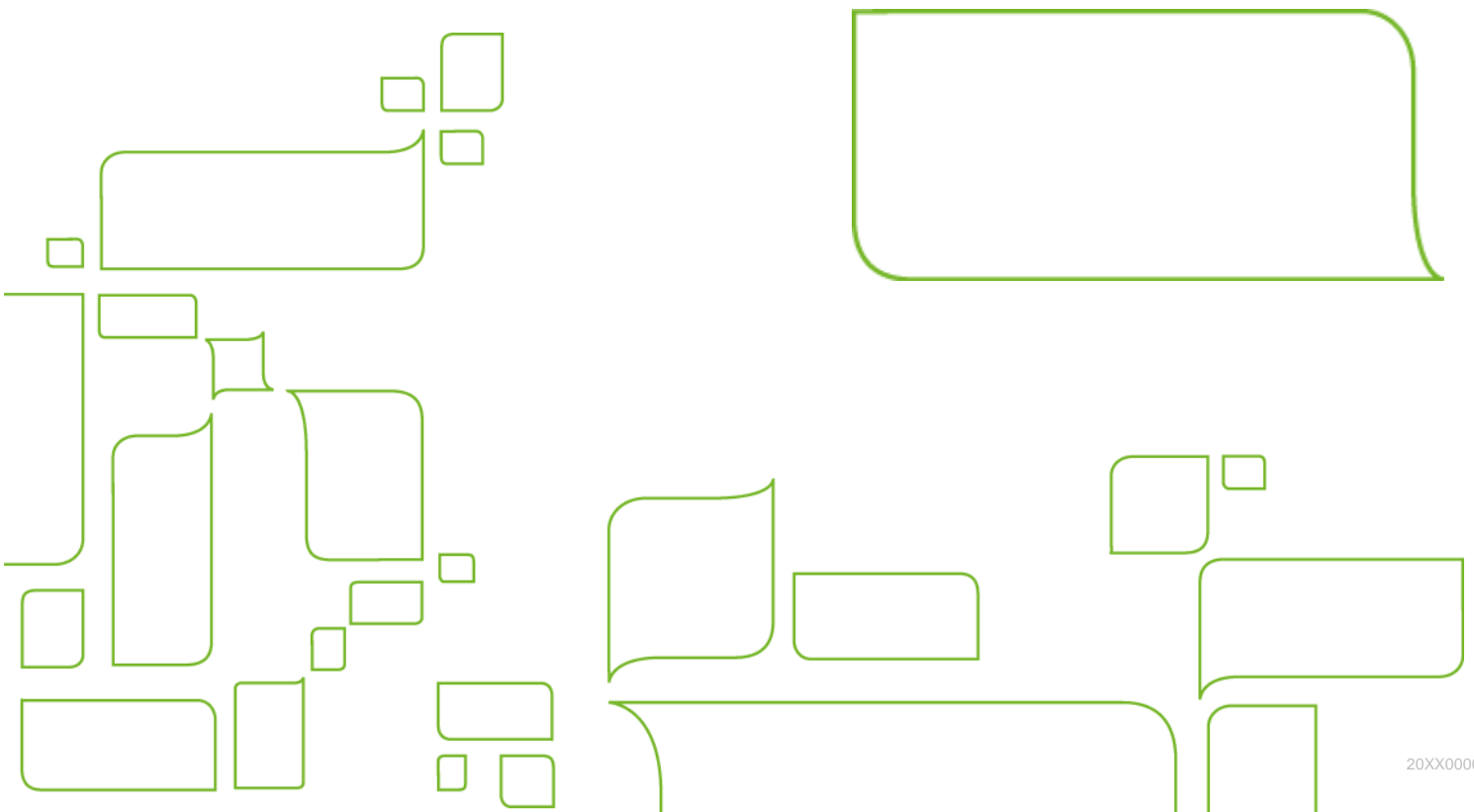
E: nso@student.no

W: www.student.no

Politisk plattform for NSO:

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

Vedtatt på NSOs Landsmøte 2011

POLITISK PLATTFORM FOR ORGANISERING OG DIMENSJONERING AV HØYERE UTDANNING

<u>1. INNLEDNING</u>	3
<u>1.1 Plattformen</u>	3
<u>2) ANSVAR OG STYRING AV UNIVERSITETS- OG HØGSKOLESEKTOREN</u>	3
<u>2.1. Nasjonal styring</u>	3
<u>2.2. Myndighetenes styringssystemer</u>	4
<u>2.2.1 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen</u>	4
<u>2.3. Institusjonenes autonomi</u>	5
<u>2.4 Dimensjonering av høyere utdanning</u>	6
<u>2.4.1 Studentenes utdanningsvalg</u>	6
<u>2.4.2 Økning i utdanningskapasiteten</u>	7
<u>2.4.3 Desentralisert utdanningstilbud</u>	7
<u>2.5 Studentmedvirkning lokalt og studentpåvirkning nasjonalt</u>	7
<u>3) INSTITUSJONSLANDSKAPET</u>	8
<u>3.1 Robuste institusjoner med tydelig faglig profil</u>	8
<u>3.2 Institusjonskategorienes egenart</u>	9
<u>3.2.1 Institusjonskategorier</u>	9
<u>3.2.2 Forskerutdanning</u>	9
<u>3.2.3 Skifte av institusjonskategori</u>	10
<u>3.2.4 Felles faglige fullmakter</u>	11
<u>4) FINANSIERING AV HØYERE UTDANNINGSINSTITUSJONER</u>	11
<u>4.1 Finansieringssystemet</u>	12
<u>4.1.1 Grunnbevilgningen</u>	12
<u>4.1.2 Utdanningskomponent:</u>	12
<u>4.1.3 Forskningskomponent</u>	13
<u>4.1.4. Innovasjon</u>	13
<u>4.2 Private institusjoner</u>	14
<u>4.3 Eksternt finansiert forskning</u>	14
<u>4.3.1 Norges forskningsråd og finansiering fra EU</u>	14
<u>4.3.2 Fremragende miljøer</u>	14
<u>4.4 Eierskap og større investeringer</u>	15

1. INNLEDNING

"Høyere utdanning skal komme samfunnet og individet til gode. Det er et offentlig ansvar å sikre lik rett til utdanning, først og fremst gjennom å tilrettelegge for et helhetlig, tilgjengelig og gratis høyere utdanningssystem.

Staten har det overordnede ansvaret for å sikre et høyere utdanningsnivå som ivaretar samfunnets kunnskaps- og kompetansebehov, samtidig som det skal være fremsynt og bidra til faglig utvikling og akademisk dannelse. Den skal også sikre en hensiktsmessig arbeidsdeling mellom utdanningsinstitusjonene, og forskningsbasert utdanning av høy kvalitet skal være institusjonenes viktigste oppgave.

Det må utvikles en nasjonal strategi som ivaretar fremtidens kompetansebehov, samtidig som dette ikke skal gå på bekostning av institusjonenes akademiske og institusjonelle autonomi. Dette kan oppnås ved at staten tar et overordnet, helhetlig ansvar for å sikre en hensiktsmessig dimensjonering, men lar institusjonene selv ha alt av faglig ansvar.

Utdanningsinstitusjonene har ansvar for å bidra til å utvikle Norge som kunnskapsnasjon. Norsk høyere utdanning skal kombinere høy kvalitet og stor bredde og gi studentene den kompetansen de trenger for å dekke både individets og samfunnets behov.

Investering i høyere utdanning er en investering i fremtiden som skal sikre kompetent arbeidskraft til privat og offentlig sektor, kunnskapsutvikling i samfunnet og bidra til økt kunnskap og dannelse for den enkelte student".

(NSOs prinsippprogram 2010-2013)

1.1 Plattformen

Plattformen om organisering og dimensjonering av høyere utdanning stadfester NSOs politikk på hvordan norsk høyere utdanning skal organiseres, dimensjoneres og finansieres. Plattformen underbygger NSOs hovedprinsipper som er nedfelt i Prinsippprogrammet. Politiske dokumenter vil supplere og utdype politikken hjemlet i denne plattformen.

2) ANSVAR OG STYRING AV UNIVERSITETS- OG HØGSKOLESEKTOREN

2.1 Nasjonal styring

Høyere utdanning er et viktig og nødvendig samfunnsgode, og en høyt utdannet befolkning er sentral i samfunnets og demokratiets utvikling. Det skal være et statlig ansvar at det tilbys en helhetlig og gratis høyere utdanning av god kvalitet i Norge, og landets øverste folkevalgte må ta ansvar for samfunnets investering i forskning og utdanning, og føre en aktiv politikk for høyere utdanning. Det skal eksistere et utdanningstilbud som er dimensjonert og organisert slik at det utdannes mange nok på ulike fagområder til å dekke både nåtidens og fremtidens kunnskaps- og kompetansebehov.

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

Stortinget må fastsette en langsiktig strategi med tydelige politiske mål for norsk høyere utdanning, og slik sørge for at snevre sektorinteresser eller kortsiktig økonomisk vinning ikke blir styrende for utviklingen. Dette må videre legge føringer for departementets og institusjonenes styring og daglige virke. Departementet må, i samarbeid med utdanningsinstitusjonene, lage en konkret plan for oppfølging av Stortingets strategi, som legger omfattende fremtidsanalyser av kunnskaps- og kompetansebehov til grunn. Departementet har også ansvar for gjennomføring og revidering av planens analyser og virkemidler, samt å initiere revidering av målene i planen etter behov.

En slik strategi og konkret plan innebærer blant annet at Stortinget og departementet må ta en aktiv rolle i å sikre gode løsninger på den kommende studentveksten, samt en hensiktsmessig nasjonal arbeidsdeling mellom de norske utdanningsinstitusjonene. Det må tildeles et nasjonalt ansvar for noen fagområder til enkeltinstitusjoner, og dette må følges opp med tilstrekkelige midler til å ivareta et slikt ansvar.

Det implementeres en rekke nye elementer i det norske utdanningssystemet grunnet det europeiske utdanningssamarbeidet Norge er en del av. Implementering av nye elementer skal tilpasses norske forhold og gjennomføres av faglige og kvalitetsfremmende hensyn.

NSO mener at:

- Stortinget må fastsette en langsiktig strategi med tydelige politiske mål for norsk høyere utdanning.
- Departementet må, i samarbeid med utdanningsinstitusjonene, lage en konkret plan for oppfølging av Stortingets strategi for høyere utdanning.
- Implementering av nye elementer i det norske utdanningssystemet grunnet europeisk utdanningssamarbeid skal tilpasses norske forhold og gjennomføres av faglige og kvalitetsfremmende hensyn.

2.2 Myndighetenes styringssystemer

De nasjonale myndighetenes styringssystemer skal ha som mål og intensjon å bidra til å nå Stortingets politiske ambisjoner for norsk høyere utdanning. Styringssystemene for høyere utdanning må ikke være motstridende eller gi uheldige konsekvenser for institusjonene.

Departementet må se helheten av styringssystemer og finansieringskilder for høyere utdanningsinstitusjoner i sammenheng og vurdere hvilke konsekvenser disse totalt sett får for institusjonenes virksomhet. Styringssystemene for høyere utdanning må evalueres jevnlig med et særlig fokus på elementer som kan virke motstridende, samt de totale konsekvensene på institusjonene. Dersom man finner at disse systemene ikke fungerer optimalt, må departementet også vurdere hvordan de kan endres, erstattes eller eventuelt avvikles.

2.2.1 Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen

Norge skal ha et faglig og uavhengig statlig kvalitetssikringsorgan for høyere utdanning, i tråd med European Standards and Guidelines for Quality Assurance. NOKUTs faglige uavhengighet innebærer at organets faglige vurderinger ikke skal overstyres av politisk myndighet. Formålet med NOKUTs arbeid er å bidra til å sikre et høyt internasjonalt nivå i utdanningstilbudene ved institusjonene, samt at samfunnet kan ha tillit til kvaliteten i norsk

høyere utdanning og godkjent høyere utdanning fra utlandet.

Innenfor de rammer som er fastsatt i lov og forskrift, skal NOKUT føre tilsyn med kvaliteten i utdanningen ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning. Tilsynsvirksomheten omfatter både kontrollarbeid og bistand til institusjonene i deres kvalitetsutviklingsarbeid. Det er viktig at slik bistand ikke er koblet til spørsmål om godkjenning eller eventuelle sanksjoner.

NOKUT skal jevnlig evaluere kvaliteten på utdanningstilbud. Dersom NOKUTs sakkyndige komiteer mener at en høyere utdanningsinstitusjon eller et studieprogram har utilstrekkelig kvalitet, skal det iverksettes sanksjoner som sikrer at det blir gjennomført kvalitetsfremmende tiltak. Deakkrediterte institusjoner eller studium skal ikke ha muligheter for opptak av nye studenter, men har ansvar for at studenter som allerede er tatt opp skal få en godkjent utdanning av høy kvalitet. For å sikre at NOKUTs kriterier er relevante og hensiktsmessige skal disse revideres med jevne mellomrom. Kvantitative krav skal ikke være absolutte krav, men kan fungere som retningslinjer i en akkrediteringsprosess.

Søknadsprosesser om akkreditering av en institusjon eller et studieprogram skal være så lite byråkratisk som mulig for å bidra til effektiv behandling av søknader. NOKUT må prioritere å behandle søknader innen rimelig tid, men skal også sikres nok ressurser til dette.

NSO mener at:

- De nasjonale myndighetenes styringssystemer må ha som formål å bidra til å nå Stortingets politiske ambisjoner for norsk høyere utdanning.
- Styringssystemene for høyere utdanning må evalueres jevnlig med et særlig fokus på elementer som kan virke motstridende, samt de totale konsekvensene på institusjonene.
- Norge skal ha et faglig og uavhengig statlig kvalitetssikringsorgan for høyere utdanning.
- NOKUTs tilsynsvirksomhet omfatter både kontrollarbeid og bistand til institusjonene i deres kvalitetsutviklingsarbeid.
- Kvantitative krav skal ikke være absolutte krav, men kan fungere som retningslinjer i en akkrediteringsprosess.

2.3 Institusjonenes autonomi

De høyere utdanningsinstitusjonene skal bidra til samfunnsutviklingen gjennom utdanning, forskning og formidling av kunnskap til allmennheten. Høyere utdanningsinstitusjoner skal ha autonomi til å utføre sitt samfunnsoppdrag på en god måte. Dette innebærer å gjøre prioriteringer og legge strategier for institusjonens utdannings- og forskningsvirksomhet i samsvar med de mål som er gitt av overordnede myndigheter. Institusjonene har ansvar for at den faglige virksomheten holder høy kvalitet og de har et særskilt ansvar for å sikre akademisk frihet på individnivå. Den samlede påvirkningen av departementets styringssystemer gjør at utdanningsinstitusjonene i dag reelt sett har presset handlingsrom. Derfor vil en slik tydelig overordnet politisk strategi, kombinert med økt og friere bevilgning, føre til at institusjonene får større handlingsrom enn i dag.

Det er de høyere utdanningsinstitusjonenes ansvar å gjennomføre Stortingets politiske ambisjoner for høyere utdanning. Institusjonene skal gjennomføre de tiltak som skisseres,

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

samt styre sin virksomhet innenfor de rammene som settes av departementets konkrete plan for oppfølging av Stortingets strategi. Dette skal sikre gode løsninger blant annet for å møte studentveksten, en hensiktsmessig nasjonal arbeidsdeling og tildeling av et nasjonalt ansvar for noen fagområder til enkelte institusjoner. Ved en arbeidsdeling mellom institusjoner som resulterer i at et fagmiljø skal utfases på sikt, skal studenter få fullføre sin utdanning på den institusjonen hvor de studerer.

Alle utdanningsinstitusjoner skal oppfordres til å definere sine egne faglige styrker. Departementet skal ta disse i betraktning når planen for oppfølging av Stortingets strategi utarbeides, samt ved tildeling av nasjonalt ansvar for fagområder til enkeltinstitusjoner.

Den totale rapporteringsmengden fra institusjonene må reduseres og holdes på et minimum. Rapporteringen må være enkel og dobbelrapportering må unngås.

NSO mener at:

- Departementets plan for oppfølging av Stortingets strategi skal ta utgangspunkt i hva institusjonene selv definerer som sine faglige styrker.
- Høyere utdanningsinstitusjoner skal ha autonomi til å gjøre prioriteringer og legge strategier for institusjonens utdannings- og forskningsvirksomhet i samsvar med de mål som er gitt av overordnede myndigheter.
- Rapporteringskravene skal være hensiktsmessig til å kunne utøve politisk styring av sektoren. Rapporteringen må være enkel og dobbelrapportering må unngås.

2.4 Dimensjonering av høyere utdanning

Staten har det overordnede ansvaret for å sikre en hensiktsmessig dimensjonering av høyere utdanning. Dimensjoneringen skal ta hensyn til samfunnets og arbeidslivets behov for kompetanse og kunnskap, samt utdanningsinstitusjonenes egne faglige prioriteringer og kapasitet. Samfunnets og arbeidslivets behov for kompetanse skal veie tyngst.

Utdanningsinstitusjonene skal selv dimensjonere sitt utdanningstilbud innenfor rammene satt av de nasjonale myndighetene. De nasjonale myndighetene kan stille aktivitetskrav til enkelte utdanninger som er spesielt viktige for å sikre kompetanse innen enkelte fagområder.

2.4.1 Studentenes utdanningsvalg

Insentiver og virkemidler bør tas i bruk der de er mest effektive. På institusjonsnivå bør insentiver benyttes for å stimulere og påvirke utdanningsinstitusjonene. På individnivå bør insentiver benyttes når målet er å nå fram til enkeltsøkeren eller -studenten. Insentiver på begge nivåene er viktig for å sørge for god arbeidsdeling mellom institusjonene og at studenten velger utdanning på grunn av faglige interesser og evner.

Utdanningsinstitusjonene har ansvar for å gi god informasjon om sitt studietilbud til kommende studenter, men også nasjonale myndigheter kan bidra i dette arbeidet for å stimulere til søkning til fagområder det er spesielt stort behov for. Ressursene skal brukes på kvalitativt god informasjon til utdanningsøkerne.

2.4.2 Økning i utdanningskapasiteten

Økt utdanningskapasitet skal ikke gå på bekostning av den faglige kvaliteten, verken til de som allerede er studenter, eller til nye studenter. Dette innebærer at det må være tilstrekkelig finansiering av både eksisterende og nye studenter til å ivareta både kvaliteten på studiene, samt oppfølging og veiledning av den enkelte student.

Nye studieplasser skal som hovedregel tildeles i statsbudsjettet. Større endringer i utdanningskapasiteten skal alltid gjøres i statsbudsjettet, slik at utdanningsinstitusjonene har god tid til å forberede seg på å ta i mot flere studenter.

Dersom Stortinget gjennom statsbudsjettet tildeler nye studieplasser, skal disse midlene ikke gå til noe annet enn å finansiere nye studieplasser. For de utdanningsinstitusjonene hvor det i dag er flere studenter enn institusjonene har økonomisk kapasitet til, må det enten kuttes i antall studenter eller tilføres nok midler slik at institusjonens kapasitet økes. Dersom en utdanningsinstitusjon må gjøre betydelige investeringer for å kunne ta i mot nye studieplasser, må det tilføres friske midler til dette. Dersom det ikke tilføres tilstrekkelige midler til å ivareta faglige og kapasitetsmessige hensyn, skal utdanningsinstitusjonene kunne reservere seg mot å ta i mot nye studieplasser.

2.4.3 Desentralisert utdanningstilbud

Den desentraliserte utdanningsstrukturen i Norge bidrar til å utjevne geografiske forskjeller i utdanningsnivå. Det skal derfor være god tilgang til høyere utdanning i hele landet, spesielt innenfor korte profesjonsutdanninger og etter- og videreutdanning. Samtidig er det viktig å legge til rette for at stadig flere ønsker å ta høyere utdanning i pressområdene. Samlingsbasert utdanning og økt satsning på nettbasert utdanning kan brukes som et supplement for å opprettholde utdanningsnivået i hele landet. Dette forutsetter at utdanningstilbudet som gis er av høy faglig kvalitet. Dette skal imidlertid ikke erstatte en reell satsning på å øke kapasiteten ved de høyere utdanningsinstitusjonene for å møte en fremtidig studentvekst.

NSO mener at:

- Staten har det overordnede ansvaret for å sikre en hensiktsmessig dimensjonering av høyere utdanning.
- En økning i utdanningskapasiteten skal ikke gå på bekostning av den faglige kvaliteten, verken til de som allerede er studenter eller til nye studenter.
- Dersom en utdanningsinstitusjon må gjøre betydelige investeringer for å kunne ta i mot nye studieplasser, må det tilføres friske midler til dette.

2.5 Studentmedvirkning lokalt og studentpåvirkning nasjonalt

Studentorganisering er en grunnleggende rettighet for alle studenter. Det er utdanningsinstitusjonenes ansvar å legge til rette for et aktivt og velfungerende studentdemokrati på alle nivå, og for at informasjon om studentdemokratiets rolle, funksjon og arbeid spres både til studenter og ansatte.

Studenter skal være aktive deltakere i det utdanningssamfunnet de er en del av. Den lovfestede retten til 20 % representasjon av studenter i alle kollegiale organ som tildeles beslutningsmyndighet på institusjonene er et absolutt minimum, men for å sikre reell

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

påvirkning bør det være 20% representasjon i alle organ med besluttende, innstillende eller rådgivende makt. Studenter skal bli inkludert og hørt i alle beslutningsprosesser som påvirker deres studiehverdag, uformelle så vel som formelle. Avgjørelser og beslutninger må tas i formelle organer.

Studenter skal ha rett til å sitte i ansettelses- og innstillingskomiteer, og slik direkte være med på særlig å vurdere undervisningskompetansen til potensielle vitenskapelige ansatte.

Studenter har både plikt og rett til å påvirke sitt fagmiljø. De skal derfor sikres lærefrihet, og utdanningsinstitusjonene må legge til rette for at studentene aktivt deltar i å påvirke fagets pensum, oppbygning, innhold og undervisnings- og læringsmetoder. Dette bør fortrinnsvis skje i formelle fora, hvor de vitenskapelige ansatte og studentene kan møtes jevnlig.

Studentenes nasjonale organ skal være en aktiv premissleverandør som samarbeider med og påvirker aktører og myndigheter innen høyere utdanning. Det er viktig at studentene har en klar og tydelig stemme også på nasjonalt nivå. Det skal være en lovfestet rett til minst 20 % representasjon av studenter også i relevante kollegiale råd, utvalg og styrer nasjonalt.

NSO mener at:

- Det er utdanningsinstitusjonenes ansvar å legge til rette for et aktivt og velfungerende studentdemokrati på alle nivå.
- Studenter skal bli inkludert og hørt i alle beslutningsprosesser som påvirker deres studiehverdag.
- Studenter skal ha rett til å sitte i ansettelses- og innstillingskomiteer.
- Det skal være lovfestet minst 20% representasjon av studenter i nasjonale råd, utvalg og styrer.

3) INSTITUSJONSLANDSKAPET

3.1 Robuste institusjoner med tydelig faglig profil

For at Norge skal kunne dekke sine kunnskapsbehov uten utilbørlig ressursbruk, og at forskningen holder høy kvalitet og at utdanningene gir de kunnskaper og evner samfunnet har behov for, er det viktig at ressursene ikke fragmenteres.

NSO mener det er behov for et mangfold av likeverdige utdanningsinstitusjoner i Norge, som alle spisser sin virksomhet ved styrking av noen utvalgte fagområder, slik at institusjonene får tydelige prioriteringer og satsninger. Det er behov for en sterkere grad av faglig arbeidsdeling og faglig samarbeid også mellom dagens breddeuniversiteter. Det er også sentralt at instituttsektoren og universitetenes og høyskolenes fagmiljøer er godt integrerte.

NSO mener at den lovfestede retten til forskningsbasert undervisning innebærer forskjellige ting på forskjellige institusjoner. Det skal drives forskning på alle områder der det drives undervisning, men denne forskningen trenger ikke foregå på institusjonene der utdanningen gis. I teoretisk tunge utdanninger og lange profesjonsutdanninger er det naturlig at store deler av undervisningen gis av aktive forskere. I korte profesjonsutdanninger preget av stor grad av praksis skal forskningsbasert undervisning innebære at den gis av vitenskapelig ansatte med tid til å sette seg inn i den nyeste forskningen. Disse kan, men trenger ikke, være aktive forskere, og undervisningen skal fokusere på metoder for yrkesutøvelse.

Ved fellesgrader eller studietilbud i samarbeid med andre utdanningsinstitusjoner skal hver institusjon ha ansvar for undervisningen på de fagområdene som de selv driver forskning på. Det er av stor betydning at institusjonene og fagmiljøene i større grad oppfordres til å samarbeide på tvers av institusjoner, fagområder og landegrenser.

Alle høyere utdanningsinstitusjoner må styrke samfunnsrelevansen i utdanningene gjennom et godt samarbeid med omkringliggende samfunns- og arbeidsliv, og institusjonens ansvar for formidling skal blant annet bidra til dette.

Økt faglig kvalitet må være årsaken til fusjonering og disse skal bare gjøres hvis de er i tråd med den nasjonale planen for sektorens utvikling. Nasjonale myndigheter skal ha en aktiv rolle, i dialog med utdanningsinstitusjonene, i å vurdere hvorvidt det av regionale hensyn kan være nødvendig å unngå samlokalisering av en fusjonert institusjon, og heller ha flere campus. Ved høyere utdanningsinstitusjoner med flere campus må studentdemokratiet sikres ekstra ressurser.

NSO mener at:

- Det er behov for et mangfold av likeverdige utdanningsinstitusjoner som alle spisser sin virksomhet ved styrking av noen utvalgte fagområder.
- Instituttsektoren og de høyere utdanningsinstitusjonenes fagmiljøer må samarbeide og være godt integrert slik at man unngår en fragmentering av ressurser.
- Det lovfestede prinsippet om forskningsbasert undervisning innebærer forskjellig ting for de ulike institusjonene. De lange utdanningene skal gis av aktive forskere, og de korte profesjonsutdanningene skal gi god praksisopplæring.
- Det er av stor betydning at institusjonene og fagmiljøene i større grad oppfordres til å samarbeide på tvers av institusjoner, fagområder og landegrenser.
- Alle høyere utdanningsinstitusjoner må styrke samfunnsrelevansen i utdanningene gjennom et godt samarbeid med omkringliggende samfunns- og arbeidsliv.

3.2 Institusjonskategoriens egenart

Institusjonskategoriene har en egenart og en innvirkning på studentenes forståelse av institusjonens profil og karakter. Betegnelsen på en institusjon skal gjenspeile institusjonens virksomhet. Dersom en høyere utdanningsinstitusjon mener at det engelske navnet på institusjonen ikke er dekkende for virksomheten, kan institusjonen søke departementet om bruk av en mer hensiktsmessig tittel på engelsk. Institusjonskategoriene sikrer et verdifullt mangfold av utdanninger, og utfører hver sin rolle i samfunnet. Institusjonstitlene skal være beskyttet.

3.2.1 Institusjonskategorier

Alle landets høyere utdanningsinstitusjoner skal være likeverdige samfunnsmessig forpliktete institusjoner, men med ulike samfunnsroller.

Universitetene skal være konsentrert rundt disiplinutdanninger og lange profesjonsutdanninger. Det skal her tilbys et bredt spekter av ulike forskningsutdanninger,

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

samt at universitetene skal ha et spesielt ansvar for å ivareta nasjonale behov for bredde i grunnforskningen. De universitetene som er tilknyttet statlige universitetsmuseer skal også sørge for god sikring og bevaring av samlinger, og bidra til å videreutvikle museene som regionale kompetanse- og formidlingssentrum. Universitetene har også et ansvar for å ivareta og utvikle universitetsbibliotekene som nasjonale kunnskapsbaser.

De vitenskapelige høgskolene skal være konsentrert rundt én tydelig spisset faglig satsning og være i forskningsfronten nasjonalt på sine faglige satsninger. Vitenskapelige høgskoler skal tilby utdanning og forskerutdanning, samt ha et særlig ansvar for grunnforskning innen sine fagområder.

Høgskolene skal være konsentrert rundt profesjonsutdanninger som i stor grad skal være praksistunge. Det kan også her tilbys forskerutdanning, og høgskolene har et særskilt ansvar for profesjonsrettet forskning og utviklingsarbeid.

Kunsthøgskolene har ansvar for utvikling av praktisk rettet forskning og utviklingsarbeid på sine fagområder, og skal arbeide spesielt med kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning, kompetanseutvikling og nyskapende virksomhet innen aktuelle kunst- og designfag.

Det er en forutsetning at det høyere utdanningssystemet må være helhetlig, slik at alle bachelorutdanninger kvalifiserer til en masterutdanning, og alle masterutdanninger kvalifiserer til en doktorutdanning, selv om ikke alle utdanningsinstitusjoner tilbyr alle nivåene av utdanningsløpet.

3.2.2 Forskerutdanning

Det må stilles høye faglige krav til organiseringen av forskerutdanningen ved høyere utdanningsinstitusjoner. Det bør stilles krav til forskningsvolum innen det fagfeltet hvor institusjonen tilbyr forskerutdanning, samt til stabilitet over tid og antall uteksaminerte kandidater. Alle forskerutdanninger skal være knyttet til faglige nettverk, enten nasjonalt eller internasjonalt. Forskerskoler er en fruktbar organisering av doktorgradsprogrammer, og spesielt mindre miljøer bør organiseres i forskerskoler som administrativt styres av større institusjoner, men der det faglige ansvaret deles. Finansieringen som følger av uteksaminerte kandidater skal være knyttet til hvilken institusjon som utfører den faglige oppfølgingen av PhD-kandidaten, samt dekke administrative kostnader hos vertsinstitusjonen.

3.2.3 Skifte av institusjonskategori

NSO vil innledningsvis poengtere at vi er mot flere universiteter i Norge. Etter vår mening er det ikke behov for flere slike forskningstunge breddeinstitusjoner som universitetene er og skal være. Det fins dessuten ingen sammenheng mellom kategoriskifte og status- eller kvalitetsheving. Kvalitetsutviklende arbeid kan og skal gjøres helt uavhengig av institusjonskategori.

Et kategoriskifte innebærer en faglig omprioritering og oppbygging av nye satsninger over tid, og disse må være i tråd med Stortingets strategi for høyere utdanning. Et eventuelt skifte i institusjonskategori skal være begrunnet i en faglig og strategisk vurdering av den aktuelle utdanningsinstitusjonens profil og helhetlige utdannings- og forskningsvirksomhet, samt ta regionale behov i betraktning. Det skal gjøres en vurdering av økonomiske, strukturelle og faglige konsekvenser for norsk høyere utdanning som helhet i forkant av en

faglig oppbygging og omprioritering. Dersom en høyere utdanningsinstitusjon ønsker å skifte institusjonskategori, skal dette være i tråd med den nasjonale strategien for sektoren. Etter en faglig vurdering av institusjonen tas avgjørelsen om endring av kategori av Stortinget.

3.2.4 Faglige fullmakter

NSO mener at alle institusjonskategorier i det norske utdanningssystemet er like nødvendige og verdifulle.

Nye fagtilbud bør kunne tilføre noe faglig nytt eller dekke et kompetansebehov i norsk høyere utdanning som helhet, og må sees i sammenheng med Stortingets strategi og departementets styring av høyere utdanning.

NSO mener at:

- Institusjonskategoriene sikrer et verdifullt mangfold av utdanninger, og utfører hver sin rolle i samfunnet.
- Universitetene skal være konsentrert rundt disiplinutdanninger og lange profesjonsutdanninger, og skal tilby et bredt spekter av ulike forskerutdanninger. I tillegg skal universitetene ha et spesielt ansvar for å ivareta nasjonale behov for bredde i grunnforskningen.
- De vitenskapelige høyskolene skal tilby forskerutdanning, men innenfor en tydelig spisset faglig satsning, og skal ha et særlig ansvar for grunnforskning innen sine fagområder.
- Høgskolene skal være konsentrert rundt profesjonsutdanninger som i stor grad skal være praksistunge. Det kan også her tilbys forskerutdanning, og høgskolene har et særskilt ansvar for profesjonsrettet forskning og utviklingsarbeid.
- Det må stilles høye faglige krav til forskerutdanningen.
- De høyere utdanningsinstitusjonene skal ha et nasjonalt ansvar for grunnforskning og forskerutdanning innen de fagområdene hvor de tildeler doktorgrad.
- Dersom en høyere utdanningsinstitusjon ønsker å skifte institusjonskategori, skal dette være begrunnet i en faglig og strategisk vurdering, og skje i dialog med nasjonale myndigheter, og være i tråd med Stortingets strategi for høyere utdanning.
- Nye fagtilbud bør kunne tilføre noe faglig nytt eller dekke et kompetansebehov i norsk høyere utdanning som helhet, og må sees i sammenheng med Stortingets strategi og departementets styring av høyere utdanning.

4) FINANSIERING AV HØYERE UTDANNINGSINSTITUSJONER

Staten skal ha det overordnede ansvaret for finansiering av høyere utdanning. Institusjonene skal ha faglig frihet under ansvar, som innbærer institusjonell autonomi og handlingsrom innenfor rammene som settes av nasjonale myndigheter.

Finansieringen skal være stabil og sikre utdanningsinstitusjonene mulighet til egne strategiske satsninger, fleksibilitet til å tilpasse seg endringer i samfunnets kunnskaps- og kompetansebehov, samt sikre akademisk frihet og lik rett til utdanning. Finansieringen skal gi institusjonene det finansielle grunnlaget til å oppfylle sitt samfunnsmandat uten å være avhengig av ekstern finansiering og øremerking. Store investeringer som følge av

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

Stortingets strategi eller andre statlige initiativer må derfor finansieres med statlige midler. Skolepenger er et uakseptabelt alternativ som finansieringskilde i norsk offentlig høyere utdanning.

4.1 Finansieringssystemet

Statens finansieringssystem skal sikre en stabil og forutsigbar finansiering, men den skal samtidig gi institusjonene insentiver til stadig å forbedre seg. Myndighetene skal være varsom med bruken av insentivsystemer i sektoren. Insentivene som gis skal utelukkende gis i tillegg til den øvrige finansieringen, og skal begrenses til et minimum.

Utdanningsinstitusjonene skal være rammefinansierte og bevilgningene skal bestå av en større basisbevilgning og en mindre bevilgning basert på institusjonenes resultater på utvalgte indikatorer innen utdanning og forskning. Størrelsen på de resultatbaserte komponentene må derimot ikke bidra til at institusjonens økonomiske situasjon settes under press. Det er styret ved den enkelte utdanningsinstitusjon som er ansvarlig for å forvalte midlene på en måte som stimulerer til høy faglig kvalitet i utdanningen og forskningen. Det nasjonale finansieringssystemet skal ikke ukritisk kopieres til institusjonsnivået, men tilpasses lokale forhold.

4.1.1 Basisbevilgningen

Basisbevilgningen skal være den største delen av bevilgningene til institusjonene og være stabile og forutsigbare. Størrelsen på basisbevilgningen til de ulike institusjonene må være under regelmessig evaluering slik at man sikrer en rettferdig fordeling. Frie midler gjennom en basisbevilgning som dekker de reelle kostnadene på institusjonene sikrer sammenheng mellom forskning og utdanning, samt lokalt handlingsrom. Basisbevilgningen skal dekke et minimum av forskning ved alle fagområder ved institusjonene.

Grunnforskning er i mange tilfeller svært krevende og langsiktig. Grunnforskningen er derfor best tjent med store forskningsmiljøer som er sikret finansiering over tid. Det må gjenspeiles i finansieringen at de høyere utdanningsinstitusjonene som tildeler doktorgrad har et nasjonalt ansvar for grunnforskning innen de fagområdene hvor de tildeler doktorgrad, og at universitetene har et ansvar for å ivareta nasjonale behov for bredde i grunnforskningen. Enkelte institusjoner bør tildeles et hovedansvar nasjonalt for grunnforskningen innen noen fagområder, og det er viktig at det følger med midler til dette.

4.1.2 Utdanningskomponent

Det skal være en resultatbasert komponent for utdanning som skal være vesentlig mindre enn basisbevilgningen. Den skal være et insentiv for at utdanningsinstitusjonene tilrettelegger for utdanning som gir studentene et godt læringsutbytte, høy utdanningskvalitet og bidrar til at studenter fullfører på normert tid. Den resultatbaserte komponenten skal ikke være større enn 20 %. 80 % skal være en direkte finansiering av studieplassene.

Gjennomstrømning av studenter er ikke en indikator på utdanningskvalitet. Gjennomstrømning skal ikke være det eneste kriteriet for tildeling av resultatmidler fra utdanningskomponenten. Utdanningsinstitusjonene må premieres for god kvalitet på sine utdanninger, og en resultatdel av utdanningskomponenten skal sikre at kvalitativt gode utdanninger får insentiver til fortsatt å styrke sin kvalitet.

Insentivene for å ta opp studenter uten tilstrekkelig finansiering må reduseres kraftig, for å unngå at utdanningskvaliteten reduseres.

Utdanningene er ulike, og stiller ulike krav til for eksempel utstyr. Det skal være ulike kostnadskategorier for ulike utdanninger. Kostnadskategoriene skal gjennomgå regelmessig for å reflektere det reelle kostnadsnivået på utdanningene til enhver tid.

4.1.3 Forskningskomponent

Bevilgningene til forskning skal bestå av en større basiskomponent og en mindre prestasjonsbasert komponent. Den prestasjonsbaserte komponenten skal gi insentiver til å drive god forskning og sikre at gode fagmiljøer blir belønnet.

NSO mener at:

- Høyere utdanningsinstitusjoner skal ha en stabil og forutsigbar basisbevilgning som sikrer at de kan oppfylle sitt samfunnsoppdrag.
- Basisbevilgningen skal være frie midler, og skal dekke de reelle kostnadene på institusjonene som sikrer sammenheng mellom forskning, utdanning og lokalt handlingsrom.
- Grunnforskningen er best tjent med store forskningsmiljøer som er sikret finansiering over tid.
- Enkelte institusjoner bør tildeles et hovedansvar nasjonalt for grunnforskning innen noen fagområder, og det er viktig at det følger med midler til dette.
- Det skal være en resultatbasert komponent for utdanning som skal være et insentiv for at utdanningsinstitusjonenes utdanninger gir studentene et godt læringsutbytte, høy utdanningskvalitet og som bidrar til at studenter fullfører på normert tid.
- Gjennomstrømning av studenter er ikke en indikator på utdanningskvalitet, og skal ikke være det eneste kriteriet for tildeling av resultatmidler fra utdanningskomponenten.
- For å unngå at utdanningskvaliteten reduseres må insentivene for å ta opp studenter uten tilstrekkelig finansiering reduseres kraftig.
- Det skal være ulike kostnadskategorier for ulike utdanninger basert på utdanningenes egenart.
- Bevilgningene til forskning skal bestå av en større basiskomponent og en mindre prestasjonsbasert komponent

4.2 Innovasjon

Universiteter har som oppgave å utdanne og å forske til det beste for samfunnet. Det er derfor viktig at resultatene av denne forskningen er så fritt tilgjengelig som mulig. Det er ikke forenelig med dette målet at universiteter tar patenter på egen forskning og heller ikke at man inngår i samarbeid med næringslivet som begrenser tilgangen til grunnforskning. All forskning som gjøres med offentlige midler tilhører staten og skal tilgjengeliggjøres til flest mulig. Dersom næringslivet er involvert i forskningen og patenter er en naturlig del av dette, skal disse patentene utelukkende omhandle spesifikke prosesser og/eller produkter.

Organisering og dimensjonering av høyere utdanning

4.3 Private institusjoner

Private høyere utdanningsinstitusjoner skal underordnes samme krav som de offentlige institusjonene. Norsk høyere utdanning skal være gratis for de som velger å ta det, uavhengig av om de velger å gå ved en offentlig eller privat institusjon.

4.4 Eksternt finansiert forskning

Høyere utdanningsinstitusjoner skal ha dialog og samarbeid med samfunns- og arbeidsliv, samt lokale og regionale myndigheter. Ekstern finansiering fra samarbeidspartnere skal ikke gå på bekostning av den uavhengige forskningen og den faglige utviklingen ved institusjonene. Eksterne statlige midler som krever søkeprosesser skal være så lite byråkratiske som mulig. Kommuner og fylkeskommuner skal ha tette bånd til høyere utdanningsinstitusjoner og bør bidra med finansiering til forskning.

4.4.1 Norges forskningsråd og finansiering fra EU

Norges forskningsråd er en viktig nasjonal konkurransearena for forskningsmidler, og skal være statens kvalitetssikrer ved tildeling av statlige midler til forskningsprosjekter. Det skal ligge en faglig vurdering av søknader til grunn for å få tildelt statlige forskningsmidler. Satsningsområdene for norsk forskning skal bestemmes av regjeringens forskningsutvalg i tråd med Stortingets strategi. Norges Forskningsråd skal kun stå for den faglige vurderingen av forskningsprosjektene som søker etter midlene de ulike departementene gir til sine satsningsområder. Eksterne statlige midler som krever søkeprosesser skal ikke gi for store byråkratiske utfordringer for de forskerne som ønsker å søke på prosjektene, og en betydelig andel av de statlige forskningsmidlene skal gå til å støtte frie forskningsprosjekter utenom de nasjonale forskningsprogrammer.

EU skal ikke definere hva det forskes på i Norge. Det bør derfor være en hensiktsmessig og bedre balanse mellom størrelsen på forskningsmidler som fordeles av Norges forskningsråd og premieringen for deltakelse i EUs rammeprogrammer.

4.4.2 Fremragende miljøer

Det skal finnes finansieringsordninger som løfter frem nasjonalt fremragende miljøer innen forskning, utdanning og innovasjon. Det skal opprettes fremragende sentre via en søknadsprosess fra ulike fagmiljøer som får en prosjektfinsiering over en periode og evalueres underveis. Det er viktig at disse miljøene ikke blir adskilte enheter fra det faglige miljøet de er en del av og at de bidrar til å løse alle samfunnsoppdragene til hjemmeinstitusjonen, enten de har som primær oppgave å være forskningsmiljøer eller utdanningsmiljøer.

NSO mener at:

- Ekstern finansiering fra samarbeidspartnere skal ikke gå på bekostning av den uavhengige forskningen og den faglige utviklingen ved institusjonene.
- Eksterne statlige midler som krever søkeprosesser skal være så lite byråkratiske som mulig.
- Kommuner og fylkeskommuner bør bidra i finansieringen av forskning.
- Norges forskningsråd skal stå for den faglige vurderingen av

- prosjektsøknader på midler fra statlige forskningssatsninger.
- EU skal ikke definere hva det forskes på i Norge.
- Det skal være finansieringsordninger som løfter frem fremragende miljøer innen utdanning, forskning og innovasjon.

4.5 Eierskap og større investeringer

Staten skal sikre de høyere utdanningsinstitusjonene gode og forutsigbare rammer. Dette medfører at staten har det overordnede ansvaret for å sørge for at større investeringer i infrastruktur og bygningsmasse hos de offentlige institusjonene blir gjennomført, enten av staten selv eller private aktører. Investeringsplanene som legges skal være langsiktige og forutsigbare for sektoren. Dette medfører ikke en ansvarsfraskrivelse fra institusjonenes side i forhold til å være eiere av sin egen infrastruktur, bygningsmasse og eiendommer. Institusjonene har det spesifikke ansvaret for vedlikehold av sin infrastruktur. Hvis dette ansvaret ikke følges opp og staten må inn for å dekke store vedlikeholdsetterslep, skal staten kunne påføre institusjonene sanksjoner for ikke å ta sitt eierskapsansvar. For å sikre institusjonene likhet for loven, skal institusjoner kunne eie sine bygninger eller eiendommer uavhengig av historie og institusjonskategori.

NSO mener at:

- Staten har det overordnede ansvaret for store investeringer i bygningsmasse og infrastruktur.
- Institusjonene skal ta sitt eierskapsansvar for sin bygningsmasse alvorlig.
- Alle institusjoner skal kunne eie sine bygninger og eiendom.